

Dokumenttyp Rutin	Ansvarig verksamhet Habilitering, syn och hjälpmedel	Version 3	Antal sidor 11
Dokumentägare Åsa Lif Enhetschef	Fastställare Monica Hammar Verksamhetschef	Giltig fr.o.m. 2024-11-30	Giltig t.o.m. 2026-11-30

Riktlinje för samverkan mellan Region Värmland och Värmlands kommuner gällande utbildning och föräldraskapsstöd till personer med funktionsnedsättning (SUF)

Gäller för: Barn, unga och familjehälsa, Habilitering, syn och hjälpmedel

Habiliteringen (HAB), Barnmorskemottagningarna (BMM), Barnvårdscentralerna (BVC) och Ungdomsmottagningarna (UM) och Socialtjänst (LSS, IFO, daglig verksamhet), Skola/utbildning (grund- och anpassad grundskola, anpassad gymnasieskola) samt familjecentraler.

Verksamheterna och deras uppdrag finns utförligare beskrivna i dokumentet "Vägledning till dig som möter föräldrar med kognitiva svårigheter" [Samverkan utveckling föräldraskap, SUF - Region Värmland \(regionvarmland.se\)](https://regionvarmland.se).

Innehållsförteckning

Inledning.....	2
Bakgrund	2
Målgrupp	2
Syfte	2
Styrdokument.....	3
Samverkan, utbildning, föräldraskap (SUF) - ett främjande och förebyggande arbete	3
Förebyggande arbete genom undervisning	3
Utbildning för personal	3
Samverkan	4
Metodstöd för arbetet på grupp- och individnivå.....	4
Toolkit.....	4
Babysimulator	4
Tillvägagångssätt vid användande av babysimulator och/eller Toolkit.....	5
Samverkansprocesser.....	6
Främjande och förebyggande arbete genom preventivmedelsrådgivning	6
Samverkan under graviditet	6
Samverkan vid nyfött barn	7
Samverkan vid ny eller tidigare identifierad familj.....	8
Informationsmaterial och dokument	9
Väntrumsmaterial	9
Patientinformation	9
Relaterat dokument	9
Referenser	9

Inledning

Region Värmland har med utgångspunkt från ett nationellt framtaget metodstöd från SUF-kunskapscentrum, Region Uppsala, arbetat med att samordna och utveckla verksamheternas stöd till personer med intellektuella funktionsnedsättningar som planerar att bilda familj, är blivande föräldrar och till unga som är på väg ut i vuxenlivet. För att säkerställa ett gemensamt och sammanhållet stöd till målgruppen behöver berörda kommunala verksamheter såsom exempelvis socialtjänst, LSS och elevhälsa involveras i arbetet. Beredningsgruppen inom Nya Perspektiv beslutade därför 2021-04-12 att ge barnalivet och ungdomslivet uppdraget att i samverkan utveckla och implementera ett sammanhållet stöd målgruppen inom ramen för SUF (samverkan, utveckling och föräldraskap). En arbetsgrupp med representanter från berörda verksamheter inom Region Värmland och länets kommuner har i samverkan arbetat fram aktuell riktlinje till stöd för det gemensamma arbetet.

Bakgrund

Alla barn har rätt till goda uppväxtvillkor. Samverkan mellan olika huvudmän och mellan olika verksamheter är oftast en förutsättning för att familjer med föräldrar med kognitiva svårigheter ska få det stöd de behöver för att ha en fungerande livssituation.

Barn till föräldrar med kognitiva svårigheter är en riskgrupp och har som sådan rätt till särskild uppmärksamhet. Barnets rätt till hälsa, utveckling, stöd och trygghet måste alltid säkerställas och sättas i främsta rummet.

Personer med kognitiva funktionsnedsättningar behöver särskilt uppmärksammas och ges ett anpassat stöd. Alla skolformer bör särskilt beakta och utveckla utbildningens utformning i ett förebyggande, främjande perspektiv, både för att möjliggöra goda livsval men också för att skapa förutsättningar för ett medvetet, gott föräldraskap.

Samverkan, Utveckling och Föräldraskap (SUF) ger förutsättningar för en tvärprofessionell samverkan mellan Region Värmland och Värmlands kommuner.

Målgrupp

- Ungdomar
- Personer med planer på föräldraskap
- Blivande föräldrar
- Föräldrar

vars kognitiva svårigheter är så omfattande att det förväntas påverka eller påverkar föräldraförmågan.

Till målgruppen hör personer med intellektuell funktionsnedsättning, förvärvad hjärnskada eller neuropsykiatrisk funktionsnedsättning såsom autism, ADHD eller ADD. Personens sammantagna svårigheter ska medföra att hen har behov av extra stöd vid ett föräldraskap.

Syfte

- Säkerställa att målgruppen ges stöd och utbildning för att kunna göra goda livsval för sig själv och sitt eventuella barn.

- Uppnå samverkan i arbetet med utbildning och föräldraskapsstöd till personer med kognitiva svårigheter, mellan berörda verksamheter och professioner i Region Värmland och länets kommuner.
- Synliggöra och sprida beprövade metoder, arbetssätt och processer till målgruppen.

Styrdokument

Barnkonventionen anger att barnets bästa alltid ska komma i främsta rummet i alla angelägenheter som berör barnet. Barn har rätt till omsorg och skydd och rätt till delaktighet i alla frågor och beslut som rör dem. Barnkonventionen tydliggör också att föräldrar har rätt att få stöd i sitt föräldraskap.

I **Förädrabalken** regleras barnets rätt till omvårdnad, trygghet och god fostran samt vårdnadshavarens skyldighet att se till att barnets behov blir tillgodosedda. Vårdnadshavaren ska också bevaka barnets rättigheter i förhållande till skola, hälso- och sjukvård samt socialtjänst.

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning anger att staten ska motverka diskriminering och negativa attityder, främja jämlikhet och delaktighet samt ge möjligheter för personer med funktionsnedsättningar att bilda familj och få ändamålsenligt stöd.

Samverkan, utbildning, föräldraskap (SUF) - ett främjande och förebyggande arbete

Förebyggande arbete genom undervisning

Utbildningsinsatser inom olika områden som stärker individens förmåga att göra goda livsval kopplat till föräldraskap, behöver öka för målgruppen. Detta gäller länets samtliga verksamheter som omfattas av riktlinjen. Alla skolformer bör även särskilt beakta och utveckla utbildningens utformning i ett förebyggande, främjande perspektiv.

Utbildningen behöver särskilt fokusera på:

- Preventivmedelsinformation och stöd
- Samtyckeslagen
- Sex och samlevnad
- Barnkonventionen, barnens rättigheter
- Våld i nära relationer
- Föräldraskapskunskap (omvårdnad, kärlek, utbildning, språk, stimulans, utvecklingsfaser mm)
- Funktionsvariationer
- Ekonomi/barn
- Förutsättningar för föräldraskap, ett livsval.

Utbildning för personal

Filmen "Ibland är det svårt – kognitiva svårigheter och föräldraskap" vänder sig till personal som möter personer med kognitiva svårigheter som är eller vill bli förälder. Den belyser och informerar om historia, konventioner, rättigheter, skyldigheter, ansvar, etiska dilemman, vikten av samverkan och praktiska tips på anpassningar och bemötande. Syftet är att öka personals kunskap för att lättare kunna identifiera, förstå och bemöta föräldrar med kognitiva svårigheter. Till filmen finns reflektionsfrågor. Filmen är 47 minuter lång.

[Föräldrar med kognitiva svårigheter Vårdgivare Region Örebro län \(regionorebrolan.se\)](https://regionorebrolan.se)

SUF-utbildningsdag från 2020 finns tillgänglig att ta del av på Utbildningsplattformen. Utbildningen tar upp vad SUF-arbetet innebär, verktyg och anpassningar för bemötande, en kort introduktion av babysimulator och Toolkit samt genomgång av samverkansrutinen i Region Värmland.

[Samverkan, utveckling, föräldraskap \(SUF\) – utbildningsdag från 2020 \(grade.se\)](#)

Samverkan

För att säkerställa och underlätta en fungerande samverkan i stöd till personer med kognitiva svårigheter är det av betydelse att veta vem som gör vad.

Följande finns beskrivet i dokumentet:

- Förebyggande arbete genom undervisning, se ovan
- Förebyggande arbete genom babysimulator och Toolkit
- Förebyggande arbete genom preventivmedelsrådgivning
- Samverkan under graviditet
- Samverkan nyfött barn
- Samverkan vid ny eller tidigare identifierad familj.

Verksamheterna och deras uppdrag finns utförligare beskrivna i dokumentet [Vägledning till dig som möter föräldrar med kognitiva svårigheter](#).

Metodstöd för arbetet på grupp- och individnivå

Tillgängligt metodstöd

Toolkit

Toolkit är ett manualbaserat samtalsmaterial som är anpassat till personer med kognitiva svårigheter. Materialet syftar till att konkretisera vad ett föräldraskap innebär. Det omfattar livsområdena pengar, tid, bostad, relationer och färdigheter. Genom materialet får personer stöd att se förändringar mellan den nuvarande livssituationen och livssituationen med barn.

Materialet Toolkit kan användas i utbildningssyfte på gruppnivå.

För presentation av toolkit kan filmen från SUF-utbildningsdag 2020 användas [Åsa Karlsson och Elin Sparvman - YouTube](#).

Toolkit tillhandahålls via SUF-kunskapscentrum i Uppsala och nås via deras hemsida.

[Toolkit \(regionuppsala.se\)](#)

Babysimulator

**Babysimulator tillhandahålls och utlånas av Vuxenhabiliteringen, Region Värmland,
Tel. 010-8314072 (Receptionen)**

En babysimulator är en verklighetstrogen datorstyrd docka som kan användas för att ge patienten en upplevelse av vad det innebär att ta hand om ett litet barn. En babysimulator efterliknar en verklig baby. Patienten som ansvarar för "babyn" måste tolka och svara på babyns behov av mat, rapning, ny blöja och tröst. Babyn registrerar även ovarsamt hanterande, så som ej stöd för nacken, skakningar, eller annan hårdhänt behandling.

Nivån av omvårdnad registreras och efter en avslutad session över ett antal timmar eller dygn kan man få ut en rapport över hur väl patienten svarat på babysyns behov. Tre-fem dygn rekommenderas för att kunna erhålla en verklighetsbaserad upplevelse av att ta hand om ett barn. Erfarenheter har visat att arbetet med babysimulator skapar ett bra underlag inför samtal med patienten om olika komplexa företeelser som ett föräldraskap innebär. En självupplevd erfarenhet där man fått sköta en babysimulator bidrar till att patienten får en "verklighet" att relatera till. Arbetet med babysimulatorens kan bli en viktig del i en process som kan bidra till ett informerat val om föräldraskap.

Främjande och förebyggande arbete genom babysimulator och Toolkit kan användas på grupp- och individnivå:

Grupp- och individnivå: utbildningsinsatser på grundskola/grundsärskola/gymnasiesärskola/öppenvårdsverksamheter (ex familjecentral, daglig verksamhet) På grupp- och individnivå presenteras babysimulatorens och hur den kan användas som stöd för individer och par.

Babysimulatorens kan presenteras på grupp- och individnivå genom att visa avsnittet om babysimulatorens från SUF-utbildningsdag 2020 användas (25 minuter in i filmen). [Åsa Karlsson och Elin Sparvman - YouTube](#)

Individnivå: individ/par identifieras av personal inom berörda verksamheter.

SIP eller Barnhälsoteam används alltid vid samverkan på individnivå.

Tillvägagångssätt vid användande av babysimulator och/eller Toolkit

Babysimulator tillhandahålls och utlånas av vuxenhabiliteringen, Region Värmland, telefon 010 - 8314072 (receptionen).

Manual för programmering av babysimulatorens och hantering av utdatarapport finns på vårdgivarwebben.

[Samverkan utveckling föräldraskap, SUF - Region Värmland \(regionvarmland.se\)](http://regionvarmland.se)

Vid behov av rådgivning för programmering av babysimulator samt annan praktisk hantering, kan vuxenhabiliteringen vara behjälpliga.

Grupp- och individnivå:

1. Berörda verksamheter som identifierar behov av metodstöd i form av babysimulator kontaktar HAB för utlån.

Vuxenhabiliteringen Tel. 010 - 8314072 (Receptionen).

Individnivå:

- 1) Den part som identifierar individen/paret som har funderingar på första barn eller ytterligare barn, informerar om möjligheten till utbildningsinsats med hjälp av baby-simulator och Toolkit samt ställningstagande till insatser.
- 2) Om individen/paret tillhör habiliteringens målgrupp och överenskommelse/beslut kring insatsen babysimulator är fattat (tillsammans med individen/paret), tar identifierande part kontakt med HAB* för fortsatta insatser. HAB ansvarar för genomförandet av insatsen.

3) Om individen/paret **inte** tillhör habiliteringens målgrupp och överenskommelse/beslut kring insatsen babysimulator är fattat (tillsammans med individen/paret), ansvarar identifierande part för genomförandet av insatsen. Babysimulator lånas från HAB.

a) Identifierande part erbjuder även vid behov insatser utifrån materialet Toolkit.

b) Vid behov av rådgivning för programmering av babysimulator, praktisk hantering vid utlämning av babysimulator samt praktisk hantering efter avslutad session (inklusive utdata och analys) kan HAB bistå.

4) Om HAB identifierat individen/paret erbjuds insatsen babysimulator och Toolkit.

Ytterligare informationsmaterial och dokument finns sist i dokumentet.

Samverkansprocesser

På individnivå deltar habiliteringen endast i ärenden som tillhör habiliterings målgrupp. Målgruppen finns beskriven i dokumentet "Vägledning till dig som möter föräldrar med kognitiva svårigheter" [Samverkan utveckling föräldraskap, SUF - Region Värmland \(regionvarmland.se\)](http://regionvarmland.se).

Främjande och förebyggande arbete genom preventivmedelsrådgivning

Individ i behov av preventivmedelsrådgivning och tillhörande SUF målgrupp identifieras av berörda verksamheter inom Region Värmland eller berörda verksamheter i Värmlands kommuner. Checklista *Kognitiva svårigheter* används, se nedan. Information om samtyckeslagen.

1) Identifierad part erbjuder individen stöd till tidsbokning för preventivmedelsrådgivning hos barnmorska. Samtycke inhämtas. Vid behov kan flerpartsmöte erbjudas.

2) Om samtycke inte lämnas stödjer identifierad part individen till kontakt med BMM eller UM.

3) Barnmorskan och individen träffas sedan för preventivmedelsrådgivning med stöd av SUF-material samt information om samtyckeslagen.

4) Skolsköterskan ger information till eleven om preventivmedelsrådgivning med stöd av SUF-material till identifierad målgrupp och informerar om samtyckeslagen. Information om verksamheten på UM och BMM och vid behov stöd till tidsbokning. Samtal allmänt om sexualitet med målsättning att öka kunskapen om hälsa/sexuell hälsa. Fokus på att må bra och att inte råka ut för att bli utnyttjad på olika sätt.

Samverkan under graviditet

1) Individen/paret identifieras av HAB, BMM, UM, BVC eller berörda verksamheter i Värmlands kommuner (LSS, IFO, Gymnasiesärskola, elevhälsa). Checklista *Kognitiva svårigheter* används vid behov.

2) Om berörda verksamheter inom Region Värmland eller berörda verksamheter i Värmlands kommuner identifierar individen/paret erbjuds stöd för tidsbokning hos barnmorska på BMM. Samtycke inhämtas. Vid behov kan flerpartsmöte eller SIP erbjudas.

3) BMM träffar individen/paret för inskrivning, med stöd av SUF-material. Introducerar materialet: *Vänta och föda barn samt sköta om sitt barn den första tiden* samt initierar gemensamt möte med BVC. Information och ställningstagande till babysimulator som del i fortsatta insatser. BMM ger information om samordnad individuell plan (SIP).

a) BMM erbjuder även vid behov insatser utifrån materialet Toolkit.

b) Vid överenskommelse och beslut att insatsen babysimulator ska genomföras, tar BMM kontakt med HAB för lån av babysimulator. BMM verkställer och ansvarar för att insatsen genomförs enligt planering.

c) Vid behov av rådgivning för programmering av babysimulator, praktisk hantering vid utlämning av babysimulator samt praktisk hantering efter avslutad session (inklusive utdata och analys) kan HAB kontaktas.

4) Individen/paret tar ställning till samtycke till SIP.

a) Om samtycke lämnas kallar BMM berörda till SIP-möte (ex. BMM, BVC, föräldra- och barnhälsovårdpsykolog, elevhälsa, kurator på Familjecentralen, HAB*, BUP, Första linjen, psykiatri, socialtjänst, LSS, personligt ombud, god man, övrigt socialt nätverk) enligt länsgemensamma rutiner.

b) Om samtycke **inte** lämnas samordnar BMM om möjligt insatser. Berörda parter genomför därefter åtaganden enligt planering. BMM uppmuntrar till samverkan med socialtjänsten.

5) Vid SIP-mötet planerar och fördelar deltagande parter arbetsuppgifter med stöd av länsgemensam rutin för SIP och bokar in tid för uppföljning.

a) BMM erbjuder insatser utifrån materialet Toolkit och materialet: *Vänta och föda barn samt sköta om sitt barn den första tiden*, vid behov samplanering med specialistmödravården. Individuell föräldrautbildning där BMM, BVC och socialtjänst samverkar.

b) Habiliteringen informerar om funktionsnedsättningens innebörd.

6) Berörda parter genomför åtaganden enligt planering.

7) Uppföljning av SIP genomförs med stöd av länsgemensam överenskommelse om SIP.

Viktigt med överrapportering från BMM till kvinnosjukvården inför förlossning och för anpassad eftervård.

Viktigt med överrapportering från kvinnosjukvården till BVC inför hemgång och första tiden hemma med nyfött barn.

Samverkan vid nyfött barn

1) Föräldern identifieras av BVC. Identifiering kan även ske inom kvinnosjukvården. Checklista *Kognitiva svårigheter används*.

- 2) BVC initierar gemensamt hembesök med BMM och eller om möjligt socialtjänst. Samtycke inhämtas. Vid behov kan flerpartsmöte eller SIP erbjudas.
- 3) Hembesök genomförs och BVC lämnar anpassad information. BVC efterfrågar samtycke till SIP.
- 4) Föräldern tar ställning till samtycke till SIP.
 - a) Om samtycke lämnas kallar BVC berörda till SIP-möte (ex. BVC, BMM, föräldra- och barnhälsovårdpsykolog, kurator på Familjecentralen, HAB*, BUP, Första linjen, psykiatri, socialtjänst, förskola/elevhälsa, LSS, personligt ombud, god man, övrigt socialt nätverk) enligt länsgemensam riktlinje.
 - b) Om samtycke **inte** lämnas samordnar BVC om möjligt insatser. Berörda parter genomför därefter åtaganden enligt planering. Vid behov ska orosanmälan göras.
- 5) Vid SIP-mötet planerar och fördelar deltagande parter arbetsuppgifter med stöd av länsgemensam rutin för SIP och bokar in tid för uppföljning.
 - a) HAB informerar om funktionsnedsättningens innebörd och rekommenderar Toolkit som stöd i fortsatta insatser på BVC.
- 6) Berörda parter genomför åtaganden enligt planering.
- 7) Uppföljning av SIP genomförs med stöd av länsgemensam överenskommelse om SIP.
- 8) Individuell föräldrautbildning där BMM, BVC och socialtjänst samverkar.

Samverkan vid ny eller tidigare identifierad familj

- 1) Föräldern identifieras av BMM, UM, BVC, HAB eller berörda verksamheter i Värmlands kommuner. Identifierande part efterfrågar samtycke till flerpartsmöte.
 - a) Om samtycke lämnas kallar identifierande part berörda till flerpartsmöte. Flerpartsmöte genomförs och BVC lämnar anpassad information. Den part som identifierat föräldern efterfrågar samtycke till SIP.
 - b) Om föräldern **inte** lämnar samtycke till flerpartsmöte upprättar identifierande part vid behov orosanmälan till socialtjänsten.
- 2) Föräldern tar ställning till samtycke till SIP.
 - a) Om samtycke lämnas kallar BVC berörda till SIP-möte (ex. BVC, BMM, föräldra- och barnhälsovårdpsykolog, kurator på Familjecentralen, HAB*, BUP, Första linjen, psykiatri, socialtjänst, förskola/elevhälsa, LSS, personligt ombud, god man, övrigt socialt nätverk) enligt länsgemensam riktlinje.
 - b) Om samtycke **inte** lämnas samordnar BVC insatser. Berörda parter genomför därefter åtagande enligt planering.
- 3) Vid SIP-mötet planerar och fördelar deltagande parter arbetsuppgifter med stöd av länsgemensam rutin för SIP och bokar in tid för uppföljning.

a) HAB informerar om funktionsnedsättningens innebörd och rekommenderar babysimulator och/eller Toolkit mm, som stöd i fortsatta insatser på BVC.

4) Berörda parter genomför åtaganden enligt planering.

5) Uppföljning av SIP genomförs med stöd av läns gemensam överenskommelse om SIP.

Informationsmaterial och dokument

Vägledning till dig som möter föräldrar med kognitiva svårigheter

[Samverkan utveckling föräldraskap, SUF - Region Värmland \(regionvarmland.se\)](http://samverkan.utveckling.foraldraskap.suf-regionvarmland.se)

Nedanstående material finns att hämta på SUFs hemsida via följande länk:

<https://regionuppsala.se/suf-kunskapscentrum/material/>

- Att bli förälder och ha kognitiva svårigheter
- Föräldrar med kognitiva svårigheter
- Stöd och hjälp - en möjlighet till dig som är förälder
- Nedsatta kognitiva och adaptiva funktioner
- Kognitiva svårigheter – checklista
- Bemötande av personer med kognitiva svårigheter - checklista
- Stöd till gravida med intellektuell funktionsnedsättning
- Vänta och föda barn samt sköta om sitt barn den första tiden
- Föda barn - bildstöd
- Föda barn kejsarsnitt – bildstöd.

Väntrumsmaterial

Funderar du på att bli förälder? Affisch att sätta upp i väntrum

Patientinformation

Stöd till dig som funderar på att bli förälder, allmän

Stöd till dig som funderar på att bli förälder, Habiliteringen

Stöd till dig som ska bli eller är förälder, allmän

Stöd till dig som ska bli eller är förälder, Habiliteringen

Relaterat dokument

SIP, samlat informationsmaterial om SIP finns för Region Värmland på regionens intranät.

<http://livlinan.liv.se/Vardanvisningar/samordnad-individuell-plan-sip/Samordnadindividuell-plan/>

Referenser

Janeslätt, G., Larsson, M., Wickström, M., Springer, L., Höglund, B. (2018) *An Intervention using the Toolkit "Children – what does it involve?" and the Real-Care-Baby simulator among students with ID - a feasibility study. Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities.*

Starke, Mikaela. *Descriptions of children's needs and parenthood among mothers with intellectual disability.*

Lindberg, L., Fransson, M., Forslund, T., Springer, L., Granqvist, P. *Maternal sensitivity ID study in press.*

På SUF kunskapscentrums hemsida finns kunskapsbank: <https://regionuppsala.se/suf-kunskapscentrum>

SUF- en samverkan mellan Region Värmland och Värmlands kommuner

Dokumentet är utarbetat av: Åsa Lif Marianne Fleron SUF-arbetsgrupp bestående av enhetschef Åsa Karlsson, verksamhetsutvecklare Cristina Gillå och verksamhetsutvecklare Ingela Larsson